

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně Jitky Zavřelové a soudců Jana Kratochvíla a Tomáše Foltase ve věci žalobkyně: **K. G.**, zastoupené Mgr. Lukášem Hojdnem, LL.B., advokátem se sídlem Francouzská 98, Praha 10, proti žalovanému: **Ministerstvo zdravotnictví**, se sídlem Palackého nám. 4, Praha 2, proti rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 24. 7. 2024, čj. MZDR 18068/2024-3/PRO, o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 29. 4. 2025, čj. 6 Ad 15/2024-34,

t a k t o :

- I. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 29. 4. 2025, čj. 6 Ad 15/2024 34, **se ruší.**
- II. Rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 24. 7. 2024, čj. MZDR 18068/2024-3/PRO, **se ruší** a věc **se vrací** žalovanému k dalšímu řízení.
- III. Žalovaný **je povinen** zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů řízení částku 20 498 Kč do třiceti dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám Mgr. Lukáše Hojdna, LL.B., advokáta.

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci

[1] Žalobkyně dne 1. 3. 2004 podstoupila v nemocnici v Mladé Boleslavi operační zákrok zahrnující interrupci a sterilizaci přerušením vejcovodů. Nejvyšší správní soud se zabýval žádostí žalobkyně o vyplacení peněžní částky podle zákona č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů. Potvrdil, že pokud žalobkyně nebyla písemně poučena o ireparabilitě zákroku, jedná se o protiprávní sterilizaci ve smyslu tohoto zákona.

[2] Žalovaný žádost žalobkyně o jednorázovou peněžní částku podle zákona č. 297/2021 Sb. zamítl a ministr zdravotnictví zamítl rozklad žalobkyně. Podle správních

rozhodnutí ze zdravotnické dokumentace žalobkyně jednoznačně vyplývá, že o sterilizaci sama žádala a před zákrokem byla řádně poučena. Tento závěr správní orgány založily na následujících dokumentech ze zdravotnické dokumentace:

- Nedatovaná žádost stěžovatelky o sterilizaci. V ní je uvedeno, že žalobkyně podstoupila již tři umělé přerušení těhotenství, jednu miniinterrupci a má pět dětí.
- Záznam o jednání sterilizační komise ze dne 25. 2. 2004. Komise žádost žalobkyně schválila. Jako důvod je uvedeno, že žalobkyně má již pět dětí a další si nepřeje.
- Lékařská zpráva z předoperačního vyšetření žalobkyně ze dne 27. 2. 2004. Ve zprávě je uvedeno, že je objednána k výkonu sterilizace.
- Žalobkyní podepsaný formulář souhlasu s operací „Vyčištění dutiny děložní a přerušení vejcovodů laparoskopicky“ ze dne 1. 3. 2004. Lékař na formuláři potvrdil, že žalobkyni „způsobem pochopitelným pro pacientku“ vysvětlil specifikovanou operaci, „včetně v úvahu připadajících a dostupných alternativ a druhu eventuální anestezie“.
- Žádost žalobkyně o umělé přerušení těhotenství ze dne 1. 3. 2004. Součástí formuláře je také lékařská zpráva ze dne 25. 2. 2004, ve které lékař uvádí, že vedle interrupce stěžovatelka požaduje také sterilizaci.

[3] Městský soud žalobu zamítl. Ztotožnil se se závěry správních rozhodnutí, že v daném případě nedošlo k protiprávní sterilizaci. Podle městského soudu je z obsahu zdravotnické dokumentace patrné, že žalobkyně opakovaně podstoupila umělé přerušení těhotenství a porodila pět dětí. Před každým předchozím umělým přerušením těhotenství musela být poučena o možnostech antikoncepční ochrany. S ohledem na toto zjištění je tak tvrzení žalobkyně, že nevěděla, co sterilizace znamená, značně nevěrohodné a neodpovídá ani zdravotnické dokumentaci. O zákrok žalobkyně sama před jeho provedením a přijetím do nemocnice požádala, podstoupila u svého praktického lékaře předoperační vyšetření a bezprostředně před jeho provedením o něm a jeho následcích byla lékařem poučena. Jak žádost, tak i toto poučení, kde je výslovně uvedeno, jaký zákrok bude proveden, žalobkyně podepsala a musela tak s ním být srozuměna.

[4] Z obsahu zdravotnické dokumentace podle názoru soudu také vyplývá, že žalobkyně před provedením zákroku, a to v dostatečném předstihu, byla poučena o následcích zákroku, čemuž svědčí její žádost o sterilizaci, která byla předmětem jednání sterilizační komise. Skutečnost, že souhlas sterilizační komise byl udělen před nástupem žalobkyně do nemocnice, svědčí tomu, že i když na této žádosti o sterilizaci není uvedeno datum, muselo se tak stát před nástupem žalobkyně do nemocnice k provedení plánovaného zákroku.

[5] Ze zdravotnické dokumentace také plyne, že bezprostředně před zákrokem byla žalobkyně lékařem poučena o následcích zákroku, což podepsala. Podle názoru soudu o následcích zákroku byla žalobkyně informována dostatečně a zákrok dobrovolně

pokračování

podstoupila. Poučení, do jaké míry je zákrok reparaibilní, muselo být součástí poučení poskytnutého lékařem před zákrokem. Toto poučení žalobkyně podepsala.

II. Obsah kasační stížnosti a vyjádření účastníků

[6] Žalobkyně (stěžovatelka) se proti rozsudku městského soudu bránila kasační stížností. V ní namítla nezákonnost rozsudku městského soudu. Má za to, že v jejím případě došlo k protiprávní sterilizaci ve smyslu § 3 zákona č. 297/2021 Sb. Poukazuje na to, že ke sterilizaci nikdy nedala svobodný a informovaný souhlas. Souhlas dala pouze několik hodin před samotným zákrokem, kdy byla v psychickém vypětí z plánované interrupce. Veškeré poučení se jí dostalo až v den provedení sterilizace. Neměla tedy čas si věc promyslet. Za další podstatnou chybu považuje, že nebyla poučena o reparaibilitě zákroku, jak ukládal § 11 směrnice Ministerstva zdravotnictví ČSR ze dne 17. 12. 1971, č. LP-252.3-19. 11. 1971, o provádění sterilizace. Nakonec namítá, že její žádost o sterilizaci nebyla datována a odůvodněna.

[7] Žalovaný navrhl, aby Nejvyšší správní soud kasační stížnost jako nedůvodnou zamítl. Měl za to, že rozsudek městského soudu je správný. Poukazuje na to, že stěžovatelka měla dostatečný čas si sterilizaci promyslet. Její žádost je nejpozději z 25. 2. 2004, neboť ten den ji schválila sterilizační komise. Stěžovatelka musela být také poučována o antikoncepčních metodách, včetně sterilizace, po každém umělém přerušení těhotenství. Musela si být tedy vědoma trvalosti zákroku.

[8] Stěžovatelka v replice setrvala na své argumentaci, že ke sterilizaci nedala svobodný a informovaný souhlas. Neexistuje žádný důkaz o tom, že by se jí dostalo poučení o povaze sterilizace včetně její trvalosti. Takové poučení nelze presumovat z toho, že musela být opakovaně poučena o metodách antikoncepce.

III. Posouzení Nejvyšším správním soudem

[9] Sterilizací v rozporu s právem se podle § 3 odst. 1 zákona č. 297/2021 Sb. rozumí *zdravotní výkon zabráňující plodnosti, k jehož provedení oprávněná osoba neudělila souhlas, nebo souhlas udělila při takovém porušení právních předpisů upravujících v rozhodném období provedení zdravotního výkonu zabráňujícího plodnosti anebo za takových okolností, jež vylučují nebo vážně narušují svobodu a prostotu omylu uděleného souhlasu*. Demonstrativní výčet toho, co se rozumí porušením právních předpisů, či příslušnými okolnostmi vylučujícími informovaný souhlas, obsahuje následující odst. 2 tohoto ustanovení. Jedná se zejména o *působení na oprávněnou osobou v podobě jakéhokoli nátlaku, donucení či přesvědčování, aby se zdravotnímu výkonu zabráňujícímu plodnosti podrobila, jakož i skutečnost, že oprávněná osoba nebyla srozumitelným způsobem a v dostatečném rozsahu informována o svém zdravotním stavu a o účelu, povaze, předpokládaném přínosu, možných důsledcích a rizicích navrhovaného zdravotního výkonu a o jiných možnostech řešení zdravotního stavu, jejich vhodnosti, přínosech a rizicích*.

[10] K výkladu těchto ustanovení již existuje bohatá judikatura Nejvyššího správního soudu. Z ní vyplývají následující závěry relevantní pro nyní posuzovanou věc.

[11] Chirurgická sterilizace je trvalá (téměř nevratná) antikoncepce, která zabraňuje početí. U žen se zpravidla provádí chirurgickým přerušáním vejcovodů. Sterilizace je závažným zásahem do fyzické integrity a reprodukčního zdraví člověka (rozsudek NSS ze dne 14. 11. 2023, čj. 4 As 290/2022-42, bod 38). Jelikož se týká jedné ze základních tělesných funkcí lidských bytostí, týká se mnoha aspektů osobní integrity jednotlivce, včetně jeho fyzické a duševní pohody a emocionálního, duchovního a rodinného života (rozsudek ESLP *V. C. proti Slovensku* ze dne 8. 11. 2011, č. 18968/07, § 106). Je tak nutno přísně trvat na tom, že k tomuto zákroku byl dán svobodný a informovaný souhlas. Sterilizace bez svobodného a informovaného souhlasu je dokonce nelidským zacházením v rozporu s čl. 3 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (*V. C. proti Slovensku*; rozsudek NSS ze dne 2. 4. 2025, čj. 6 As 272/2024-27, bod 12).

[12] Institut svobodného a informovaného souhlasu s každým lékařským zákrokem je založen na uznání právní subjektivity každého jedince a jeho svobody rozhodovat o svém vlastním těle a podporuje autonomii jeho morální volby. To je v protikladu k paternalistickému přístupu, kdy o jednotlivci je rozhodováno někým jiným (například lékařem), byť i z dobrých pohnutek, že to je pro jeho dobro a zdraví. V konečném důsledku je to vždy pacient jako svobodný jedinec nadaný základními právy, včetně práva na respektování své fyzické a psychické integrity, který by měl dát souhlas se zásahy do tohoto práva (nálezn Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1565/14 ze dne 2. 3. 2015, bod 76).

[13] Aby šlo o souhlas informovaný, musí být osoba srozumitelným způsobem a v dostatečném rozsahu informována o svém zdravotním stavu a o účelu, povaze, předpokládaném přínosu, možných důsledcích a rizicích navrhovaného zdravotního výkonu a o jiných možnostech řešení zdravotního stavu, jejich vhodnosti, přínosech a rizicích. Pokud nejsou tyto informace poskytnuty nebo jsou neúplné, nelze následný souhlas považovat za řádný. Svobodný souhlas také znamená, že nebyl udělen pod nátlakem či donucením (rozsudek NSS ze dne 31. 1. 2025, čj. 2 As 114/2024-38, bod 37).

[14] K zamítnutí žádosti o peněžitou částku za protiprávní sterilizaci z důvodu neprokázání naplnění hmotněprávních podmínek nároku může správní orgán v případě dochované zdravotnické dokumentace přistoupit pouze tehdy, pokud z této dokumentace zjistí, že sterilizace žadatelky nebyla protiprávní, tedy byla provedena na základě jejího nezpochybnitelného informovaného souhlasu, a současně nic nebude nasvědčovat nedůvěryhodnosti takové zdravotnické dokumentace (rozsudky NSS ze dne 4. 7. 2024, čj. 9 As 61/2023-65, bod 37; ze dne 14. 8. 2024, čj. 7 As 266/2023-47, bod 26; ze dne 12. 9. 2024, čj. 6 As 296/2023-27, bod 33).

[15] Pro provedení sterilizace podle tehdy platné legislativy, tedy § 27 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu a směrnice Ministerstva zdravotnictví ČSR ze dne 17. 12. 1971, č. LP-252.3-19. 11. 1971, o provádění sterilizace (sterilizační směrnice), bylo zapotřebí kumulativní naplnění tří podmínek: a) souhlas nebo podání žádosti o sterilizaci, b) schválení žádosti sterilizační komisí na základě indikací dle sterilizační směrnice a c) pacientkou podepsané prohlášení, že s provedením sterilizace souhlasí a že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparaibilní (rozsudek NSS ze dne 14. 11. 2024, čj. 5 As 95/2024-39, bod 23).

pokračování

[16] Sterilizační směrnice předpokládala, že k poučení ohledně reparability sterilizace dojde až po schválení žádosti sterilizační komisí, a to v písemné podobě před provedením sterilizačního zákroku (rozsudek NSS čj. 6 As 272/2024-27, bod 15). Judikatura opakovaně zdůraznila podmínku písemné formy poučení. Pro závěr o protiprávnosti sterilizace postačuje již samotná absence písemného poučení o míře reparability sterilizačního zákroku (rozsudky NSS, čj. 5 As 95/2024-39; ze dne 19. 3. 2025, čj. 2 As 119/2024-39, bod 28). Pro splnění podmínek pro přiznání odškodnění za sterilizaci provedenou v rozporu s právem je existence ústního poučení nerozhodná (rozsudek NSS ze dne 12. 3. 2025, čj. 8 As 140/2024-49, bod 42).

[17] V nyní posuzované věci stěžovatelka žádost o sterilizaci podala (první podmínka). Žádost stěžovatelky není datována. Městskému soudu lze však přisvědčit, že nic nenasvědčuje tomu, že by se tak nestalo před zasedáním sterilizační komise. Záznam ze zasedání sterilizační komise mluví o schválení žádosti stěžovatelky. Zdravotnická dokumentace podepsanou žádost stěžovatelky obsahuje. Logickým vysvětlením této situace je, že žádost stěžovatelka sepsala před zasedáním sterilizační komise. Nejvyšší správní soud nespatřuje ani žádnou vadu v odůvodnění žádosti. Zákon o péči a zdraví lidu ani sterilizační směrnici žádné zvláštní požadavky na odůvodnění žádosti nekladly. Stěžovatelka v žádosti uvedla, že má pět dětí. To byla podle čl. XIV přílohy ke sterilizační směrnice indikace k provedení sterilizace. Jde tedy o relevantní důvod.

[18] Sterilizační komise také žádost schválila, čímž byla splněna druhá podmínka. V případě stěžovatelky však nebyla splněna třetí podmínka, neboť stěžovatelka následně nepodepsala prohlášení, že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparable.

[19] Součástí zdravotnické dokumentace stěžovatelky je její souhlas s operací podepsaný v den operace (bod 2 výše). Z něj městský soud dovodil, že součástí poučení, které se stěžovatelce dostalo před zákrokem, muselo být i poučení, že zákrok není reparable. To je podle Nejvyššího správního soudu ale pouhá spekulace městského soudu, která nemá oporu ve správním spise. Jak vyplývá z výše uvedené judikatury, tehdejší úprava vyžadovala písemné prohlášení pacientky o tom, že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparable. To však ze souhlasu stěžovatelky ze dne 1. 3. 2004 nijak nevyplývá. Tento dokument nijak nezmiňuje poučení stěžovatelky o reparabilitě zákroku. Lékař v něm pouze uvádí, že pacientku poučil o v úvahu připadajících a dostupných alternativách a druhu eventuální anestezie.

[20] Písemné poučení stěžovatelky o tom, že zákrok není reparable, nelze dovodit ani z jiných stěžovatelkou podepsaných dokumentů. Z textu nedatované žádosti o sterilizaci nelze dovodit, že by žalobkyně byla poučena o tom, že se jedná o nevratný zákrok. Pouhá zmínka žalobkyně v žádosti o provedení sterilizace, že má pět dětí, a to ani v kombinaci se zmínkou v záznamu o jednání sterilizační komise, že si stěžovatelka další dítě již nepřeje, nevyjadřuje vůbec srozumění s tím, že pokud by v budoucnu změnila názor, z lékařského hlediska to již nebude možné (shodně rozsudky NSS čj. 5 As 95/2024-39, bod 27, čj. 2 As 119/2024-39, bod 23).

[21] Na závěru o neexistenci písemného poučení stěžovatelky nic nemění ani opakovaná umělá přerušování těhotenství, které žalobkyně podstoupila. Pokud jde o interrupce v minulosti, tak písemné poučení o reparabilitě sterilizace muselo přímo předcházet zákroku a případné dřívější poučení související s prodělanou interrupcí tedy nemůže hrát žádnou roli (shodně rozsudek NSS č. 5 As 95/2024-39, bod 30).

[22] Pokud jde o interrupci provedenou ve stejný den jako sterilizace, tak ani zde nelze dovodit řádné a především písemné poučení stěžovatelky o ireparabilitě sterilizace. V lékařské zprávě z předoperačního vyšetření z 27. 2. 2004 není o poučení stěžovatelky žádná zmínka. Její žádost o interrupci ze dne 1. 3. 2004 také žádné poučení stěžovatelky neobsahuje.

[23] Právě uvedené postačuje ke zrušení napadeného rozsudku městského soudu. Ten je totiž stížen nezákonností, neboť v případě stěžovatelky nebyla splněna jedna z podmínek zákonnosti sterilizace, a sice pacientkou podepsané prohlášení, že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparable. V jejím případě tedy došlo k protiprávní sterilizaci ve smyslu § 3 zákona č. 297/2021 Sb.

[24] Nejvyšší správní soud se proto nemusí zabývat další kasační argumentací stěžovatelky, která zpochybňuje svůj souhlas i z důvodu, že byl vydán ve stresu a celý proces od žádosti po samotný zákrok proběhl nepřiměřeně rychle.

IV. Závěr a náklady řízení

[25] S ohledem na výše uvedené Nejvyšší správní soud zrušil rozsudek městského soudu podle § 110 odst. 1 soudního řádu správního. Současně zrušil také žalobou napadené rozhodnutí ministra zdravotnictví a věc vrátil žalovanému k dalšímu řízení podle § 110 odst. 2 písm. a) soudního řádu správního ve spojení s § 78 odst. 1 a 4 soudního řádu správního, neboť městský soud by s ohledem na výše uvedené závěry neměl jinou možnost než tak sám učinit. V dalším řízení bude žalovaný vázán právním názorem vysloveným v tomto rozsudku (§ 78 odst. 5 soudního řádu správního). Ten lze shrnout tak, že v případě stěžovatelky došlo k protiprávní sterilizaci ve smyslu § 3 zákona č. 297/2021 Sb.

[26] Podle § 110 odst. 3 věty druhé soudního řádu správního rozhodne Nejvyšší správní soud v případě, že zruší rozhodnutí žalovaného, o nákladech řízení o kasační stížnosti i o nákladech řízení před krajským soudem. Stěžovatelka měla ve věci úspěch, podle § 60 odst. 1 soudního řádu správního jí tedy přísluší vůči neúspěšnému žalovanému právo na náhradu nákladů řízení.

[27] Stěžovatelka byla zastoupena advokátem v řízení o kasační stížnosti i v řízení před městským soudem. Zástupce stěžovatelky učinil v řízení před městským soudem dva úkony právní služby – převzetí a příprava zastoupení a podání žaloby (§ 11 odst. 1 písm. a), d) vyhlášky č. 177/1996 Sb., advokátního tarifu). V řízení o kasační stížnosti učinil dva úkony – podání kasační stížnosti a replika k vyjádření žalovaného (§ 11 odst. 1 písm. d) advokátního tarifu]. Úkony před městským soudem učinil v roce 2024, úkony před Nejvyšším správním soudem v roce 2025. Odměna za úkony před městským soudem proto podle advokátního tarifu ve znění účinném do 31. 12. 2024 činí 2 x 3 100 Kč (§ 7 bod 3 a § 9 odst. 2) spolu s 2 x 300 Kč paušální náhrady hotových výdajů za každý učiněný úkon (§ 13

pokračování

odst. 4 advokátního tarifu ve znění účinném do 31. 12. 2024). Za úkony před Nejvyšším správním soudem náleží odměna 2 x 4 620 Kč (§ 7 bod 5 a § 9 odst. 5 advokátního tarifu ve znění účinném od 1. 1. 2025) spolu s paušální náhradou hotových výdajů za učiněné úkony ve výši 2 x 450 Kč (§ 13 odst. 4 advokátního tarifu ve znění účinném od 1. 1. 2025). Zástupce stěžovatelky je plátcem DPH, proto se odměna a náhrada hotových výdajů zvýší o částku odpovídající této dani. Celkem tedy činí náklady stěžovatelky na právní zastoupení částku 20 498 Kč. Řízení před Nejvyšším správním soudem i řízení před městským soudem byla osvobozena od soudního poplatku [§ 11 odst. 1 písm. n) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích].

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně 21. srpna 2025

Jitka Zavřelová
předsedkyně senátu